

U IME DRŽAVE

Matej Šurc i Blaž Zgaga (2013) *U ime države* (trilogija). Zagreb: Jesenski i Turk.

Trilogija *U ime države* nastala je kao rezultat trogodišnjeg istraživanja slovenskih novinara Mateja Šurca i Blaža Zgaga, koji su krajem 2009., koristeći *Zakon o pravu na pristup informacijama*, uspjeli doći do službenih dokumenata vezanih uz slovensku trgovinu oružjem u vrijeme sukoba na prostoru bivše Jugoslavije. Prva knjiga, *Prodaja*, bavi se slovenskom prodajom oružja i streljiva, zaplijenjenog u skladištima JNA u Sloveniji, najprije Hrvatskoj, a poslije u Bosni i Hercegovini. Druga knjiga, *Preprodaja*, bavi se slovenskom kupovinom oružja iz Bugarske, Poljske, Ukrajine, Rumunjske i drugih zemalja i njegovom preprodajom Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, dok treći dio trilogije, *Prikrivanje*, prikazuje osobe upletene u trgovinu, njihovu ulogu, način i uspješnost u prikrivanju svog sudjelovanja.

PRODAJA

Matej Šurc i Blaž Zgaga (2013) *U ime države: Prodaja*. Zagreb: Jesenski i Turk, 366 str.

Prodaja se sastoji od jedanaest poglavlja¹,

¹ „Veleizdaja ‘junaka osamostaljenja’ i prve nabavke u inozemstvu” (str. 79–95), „Bogatstvo ‘četvrte najveće armije u Europi’” (str. 96–114), „Akcija Nabava ili osvajanje ‘vojnog plijena’” (str. 115–131), „Borovnica i specijalna brigada za trgovanje oružjem” (str. 132–161), „Vražji kamen za vrašku zaradu Viatora” (str. 162–172), „Ložnica, riznica oružja i fatalne političke tajne” (str. 173–209), „Akcija Prolaz – u Hrvatskoj borci, u Sloveniji turisti” (str. 210–224), „Noćna krađa dokumenta u Ljubljani i ‘Vukina Express’” (str. 225–254), „Velenjski trgovci u Zadru: oružjem po četnicima, sudom po lihvarima” (str. 255–295), „I u Sloveniji ‘za dom spremni’” (str. 296–311), „Slovenska pomoć BiH: za borbu Bošnjaka protiv Bošnjaka” (str. 312–338).

Uvodne bilješke izdavača (str. 7–9), Uvodne riječi (str. 11–28) Slavena Letice i Branka Sobana, Uvodnog obraćanja autora (str. 29–34), poglavlja koja služe kao uvod u djelo², stručnih recenzija (str. 341–349) i popisa istaknutih aktera (str. 350–357).

U prvom poglavlju „Veleizdaja ‘junaka osamostaljenja’ i prve nabavke u inozemstvu” autori napominju kako je Slovenija počela Hrvatskoj prodavati oružje i prije uspostave samostalnosti, iako je tada „trebala svaku pušku” (str. 79). Trgovini su prethodili sporazumi o međusobnoj pomoći u osamostaljenju, uspostavljeni 1990. i 1991. Zbog hrvatskih i slovenskih planova o osamostaljenju i „razbijanju Jugoslavije” (str. 83) jedinice JNA su zaplijenile većinu oružja hrvatske Teritorijalne obrane i većinu slovenskog oružja, što je ojačalo hrvatsko-slovensku suradnju pa su „granicu između republika uskoro počele prelaziti pošiljke oružja” (str. 83). Države su sklopile i sporazum o vojnom savezništvu te se, iako je taj pakt razvrgnut, suradnja pojedinih ministara nastavila, a time i prodaja oružja. Autori, osim slovenske prodaje oružja unatoč međunarodnom embargu, spominju i upletenost Velike Britanije, koja je slanjem radiostanica Sloveniji kršila tadašnju deklariranu vanjsku politiku.

U poglavlju „Bogatstvo ‘četvrte najveće armije u Europi’” autori se osvrću na visoku militariziranost SFRJ i velike izdatke za JNA, koji su iznosili i više od 50%, a nekad i do 70% državnog proračuna, što je rezultiralo niskom kvalitetom života stanovništva. Kada se na Međunarodnoj mirovnoj konferenciji u

² „Trilogiji ususret” (str. 39–43) i „Tako je započelo” (str. 44–73).

Londonu računala vrijednost ukupne imovine SFRJ, s ciljem njezine podjele među državama, došlo se do astronomskeg iznosa vrijednosti imovine JNA (70 milijardi američkih dolara), koji se smatra i većim uzme li se u obzir zarada od prodaje oružja u zemlje Trećeg svijeta. Ipak, autori ukazuju na zastarjelost vojne opreme JNA, koja nikada nije odbacivala i otpisivala oružje, te je, tvrde, posjedovala „primjerke koji su prije spadali u muzej nego na bojište“ (str. 107).

„Akcija Nabava ili osvajanje ‘vojnog plijena’“ treće je poglavlje, koje započinje napadom JNA na Sloveniju nakon što je Slovenija proglasila samostalnost i provedbom akcije nabave oružja i streljiva pohranjenog u 29 skladišta JNA na području Slovenije. Zauzimanje skladišta pridonijelo je jačanju obrambene moći Slovenije, no priličan je dio zaplijenjenog oružja u vrijeme desetodnevnog sukoba bio sakriven na tajnim lokacijama, a dio kamionima već tada odvezen u Hrvatsku (str. 125). Budući da JNA nije imala potpuni uvid u količinu streljiva koje je čuvala u slovenskim skladištima, u vrijeme povlačenja nije ni zatražila kompletan povrat. Prema procjenama, u Sloveniji se nalazilo 10% svih jugoslavenskih zaliha streljiva, čija se vrijednost procjenjuje na milijardu dolara, a nakon zaplijene i povlačenja JNA Sloveniji je ostala polovica. „To je bio ujedno početak drugog, manje slavnog poglavlja u kratkoj povijesti države, pod nazivom Trgovina oružjem“ (str. 131), čije glavne aktere autori navode u zaključnom dijelu poglavlja³.

Sljedeća tri poglavlja posvećena su slovenskoj zapljeni oružja iz skladišta JNA. U poglavlju „Borovnica i specijalna brigada za trgovanje oružjem“ autori se osvrću na Bo-

rovnicu koju su samovoljno, nepoštivanjem naredbi nadređenih, prvi zauzeli pripadnici specijalne brigade Moris na čelu s pukovnikom Antonom Krkovičem. Nedugo nakon što je Teritorijalna obrana zauzela skladište, skladište je opljačkano, za što se sumnjači spomenutu brigadu koja je u drugoj polovici 1991., ali i kasnije, trgovala oružjem u suradnji s direktorom poduzeća Orbis Ivanom Draušbaherom. Pukovnik Krkovič je i prije samostalnosti Slovenije prodavao oružje, a uz službene pošiljke oružja, koje su išle Teritorijalnoj obrani Slovenije, bile su i one „komercijalne“ za prodaju Hrvatskoj (dozvole za tranzit potpisao je ministar Janša) (str. 147). Pukovnika Krkoviča uz prodaju je zanimala i proizvodnja u sklopu koje je „ponovno oživjela poslovna suradnja Ministarstva obrane, specijalne brigade Moris i velenjskog poduzeća Orbis“ (str. 158).

U poglavlju „Vražji kamen za vrašku zaradu Viatora“ opisuje se zauzimanje i pražnjenje skladišta najbližeg granici s Hrvatskom, koje je ispražnjeno tri puta: dva puta za potrebe Teritorijalne obrane, a treći put, kada je odneseno najviše oružja, za hrvatske potrebe. Dok je Teritorijalna obrana Slovenije punila kamione, prijevoz oružja preko granice, unatoč embargu, obavljao je prijevoznik Viator, za što je Ministarstvo obrane poslije primilo izdašan račun (str. 172), iz čega proizlazi da se poduzeće Viator dobro okoristilo nezakonitim prijevozom oko 100 tona streljiva u Hrvatsku.

Poglavlje „Ložnica, riznica oružja i fatalne političke tajne“ bavi se događajima vezanima za skladište u Zgornjoj Ložnici, koje je ujedno i najveće, a čiji je sadržaj nakon zauzimanja sakriven na rezervnim lokacijama na Pohorju, gdje je, prema dogovoru ministra Janše i hrvatskog generala Martina Špegelja, samo četiri dana nakon povlačenja JNA iz Slovenije, došlo 16 kamiona iz Zagreba po „besplatno“ oružje. No to je oružje ipak plaćeno, i to naftom i uplatama u Lloyds Banku u Zürichu na račun firme Cranex AG, švicarske podružnice

³ Ministarstvo obrane pod vodstvom Janeza Janše, VI. uprava ministarstva i njezin direktor Andrej Lovšin, savjetnik vlade u ministarstvu Ludvik Zvonar, zapovjednik specijalne brigade Anton Krkovič i poduzeće Orbis. Upleteni su bili i Ministarstvo unutarnjih poslova i Sigurnosno-informativna služba (VIS) (str. 131).

Iskre, slovenskog poduzeća koje se u procesu osamostaljenja i nakon njega usredotočilo na poslove s oružjem. Autori prilažu dokumentaciju iz koje je vidljivo da je Hrvatska Cranexu uplatila 1,5 milijuna maraka, od kojih je četvrt milijuna poduzeće potrošilo na kupnju novog oružja, dok informacije o preostalom iznosu nisu poznate (str. 204). Autori zaključno navode kako je slovensko vodstvo više od 30% zaplijenjenog oružja prodalo prije sjednice republičkog predsjedništva na kojoj je donesena odluka o pomoći Hrvatskoj u naoružanju, a odgovor na pitanje je li o prodaji odlučivao državni vrh, ili su pojedinci djelovali samostalno, ostaje „jedna od najosjetljivijih političkih tajni u Sloveniji“ (str. 208).

Slovensko dopuštenje da se Hrvatska vojska organizirano premješta preko slovenskog teritorija tema je poglavlja „Akcija Prolaz – u Hrvatskoj borci, u Sloveniji turisti“. Dopuštanjem da se na slovenskom teritoriju izvode premještanja i manevri HV-a Slovenija je kršila odredbe međunarodnog prava i riskirala da postane cilj srpskih ofenziva. Hrvatski su borci „putovali preko Slovenije istodobno i istim putovima kao i brojni transporti oružja i streljiva“ (str. 221), a jesu li se time bavili ministri Janša i Bavčar na svoju ruku, ili su djelovali prema uputama državnog vrha, također ostaje pitanje.

U poglavlju „Noćna krađa dokumenta u Ljubljani i ‘Vukina Express’“ autori predstavljaju poslanika hrvatskog Ministarstva obrane Josipa Vukinu, kojem su 4. studenog 1991. ukradeni dokumenti inkriminirajući za Hrvatsku i Sloveniju. Vukina je, naime, organizirao transporte oružja, za što je novac dobivao neposredno od Ministarstva financija. Cijene su bile izuzetno visoke i nisu predstavljale stvarnu vrijednost oružja, već ih je određivao ministar Janša. Međutim, Vukina nije bio jedini kupac. Hrvatska kupnja nije se obavljala iz jednog centra nego su razni predstavnici općina djelovali mimo ministarstva. Budući da slovenska

vojska nije vodila evidenciju, niti su izdavani računi, informacije o količini prodanog oružja ostaju nepotpune, kao i informacije o krađi Vukinih dokumenata, za koju se sumnja na slovenske obavještajce kojima je cilj bio da Slovenija ne mora vratiti novac za oružje koje nije dostavila, jer se to znalo događati.

Deveto poglavlje „Velenjski trgovci u Zadru: oružjem po četnicima, sudom po lihvarima“ prati vrijeme opsade Zadra, kada je poduzeće Orbis Zadru poslalo ponudu za kupnju oružja, koju je Zadar prihvatio i uplatio novac na račun u stranoj banci. Naručeno oružje nije dostavljeno u roku pa su Zadrani sami otišli po njega, ali nisu dobili sve, a ono što jesu naplaćeno je više od dogovorene cijene. Zbog duga od 642.346 dolara Zadarsko-kninska županija poslije je tužila poduzeće Orbis i slovensko Ministarstvo obrane. Tužba je odbačena „jer je poduzeće u međuvremenu otišlo u stečaj, dok je u drugom rješenju celjski sud ugodio Ministarstvu i sebe izuzeo kao ‘lokalno nenadležan’“ (str. 276). Autori dokazuju suradnju Orbisa i Ministarstva te navode da je Janša poduzeću dopustio uvoz oružja i streljiva iako nije imalo dozvolu za trgovanje oružjem, a oružje je uglavnom dobilo neposredno iz skladišta Teritorijalne obrane. Od 1991. do 1993. u poslovima s oružjem u Sloveniji udio Orbisa iznosio je približno 5%, a „daleko najveći postotak pripao je Ministarstvu obrane“ (str. 291).

„I u Sloveniji ‘za dom spremni’“, 10. poglavlje, govori o obuci jedinica HOS-a u kočevskoj regiji, što se prikrivalo i u Sloveniji i u Hrvatskoj. Svaki je tako osposobljeni vojnik HOS-a Paraginu stranku (HSP) koštao 5000 maraka, što je plaćao Lovšinu, uz prisutnost Krkovića, a nakon obuke dobrovoljci su dobili i oružje. To znači da je Slovenija kršila međunarodno pravo ne samo prodajom oružja i dopuštanjem premještanja Hrvatske vojske na svom teritoriju, već i obučavanjem i naoružavanjem paravojskih skupina.

„Slovenska pomoć BiH: za borbu Bošnjaka protiv Bošnjaka“, posljednje poglavlje, posvećeno je osposobljavanju bošnjačke vojske u Sloveniji, što je proizašlo iz dogovora Fikreta Abdića (član Predsjedništva BiH, poslije je osnovao Autonomnu Pokrajinu Zapadnu Bosnu) s Janšom, pri čemu je Abdić, kao garanciju za podmirivanje troškova, Ministarstvu obrane prepustio helikopter Bell 412. Isto je jamstvo ponudio i Alija Zetbegović tražeći od Janše oružje, a Slovenija je i Abdićev dug pripisala ukupnom dugu BiH. Helikopter, koji je Slovenija koristila iako nije bio u njezinom vlasništvu, te ga nikad nije vratila, vrijedio je puno više od ukupnog duga, a „taj helikopter, poput nekih drugih nerazriješenih priča iz trgovine oružjem, i danas opterećuje slovensko-bosanske odnose“ (str. 323).

PREPRODAJA

Matej Šurc i Blaž Zgaga (2013) *U ime države: Preprodaja*. Zagreb: Jesenski i Turk, 476 str.

Preprodaja se sastoji od šesnaest poglavlja⁴,

⁴ „Tajna operacija Lipa: kad slovenskim agentima ne može pomoći ni papa“ (str. 29–54), „Od dinara i maraka do oružja, skupa s atentatima i albanskom mafijom“ (str. 55–85), „Pomoć talijanske mafije, građevinara i njemačke posudbe“ (str. 86–111), „Preprodavačko čvorište u Beču: ‘Grk’ Dafermos i družina“ (str. 112–130), „Nikolaj Oman: bledski veleposjednik i državni neprijatelj“ (str. 131–150), „Nikša Župa upucani ‘brat po oružju’ i njegove veze“ (str. 151–173), „Ministar obrane, njegov pomoćnik, pomoćnikov pomoćnik i drugi ratni profiteri“ (str. 174–207), „Bugarska veza – državno poduzeće Kintex“ (str. 208–235), „Poljska linija u rukama vojne tajne službe WSI“ (str. 236–264), „Ukrajinska veza – u škripcu mafije iz Odese“ (str. 265–291), „Svi putevi vode u Kremlj“ (str. 292–311), „Kopar kao najveća hrvatska luka i 3500 tona oružja iz Rumunjske“ (str. 312–337), „Neuspješna otmica u Klagenfurtu: jesu li stvarno za sve krive žene?“ (str. 338–365), „‘Brod duhova’ Prinz Eugen i duhovi oko njega“ (str. 366–401), „Susret trgovaca oružjem kod Hornbeama“ (str. 402–421),

Uvodne riječi (str. 6–19) Slavena Letice i Branka Sobana, Uvodnog obraćanja autora (str. 20–22), stručnih recenzija (str. 441–450) i popisa istaknutih aktera (str. 451–463).

Prva tri poglavlja posvećena su slovenskim „operacijama“ zamjene sve manje vrijednih jugoslavenskih dinara u konvertibilne devize, dolare ili marke, kojima bi se kasnije kupovalo oružje, a prvo poglavlje „Tajna operacija Lipa: kad slovenskim agentima ne može pomoći ni papa“ opisuje operacije za koje je bio zadužen Milan Kugoju u ime Ministarstva unutarnjih poslova. Jedna od tih operacija u Poljskoj nije išla po planu: Kugoju i pratnji su organi sigurnosti zaplijenili 14,7 milijuna dinara da bi se poslije ispostavilo da je slovensko Ministarstvo obrane u suradnji s poduzećem Iskra obavilo posao u kojem su Poljacima ostali dužni 2 milijuna maraka. Navodi se i poljska pošiljka 200.000 civilnih maski, kupljena preko Iskra Commercea, za koje se sumnja da su kompenzacija za navedeni zaplijenjeni iznos. Ministarstvo obrane u tim je „operacijama“, koje su tema poglavlja „Od dinara i maraka do oružja, skupa s atentatima i albanskom mafijom“, bilo uspješnije od MUP-a, a vodio ih je Ludvik Zvonar. Ispočetka su one bile usmjerene prema Hrvatskoj, gdje su se obavljale preko Promdei banke, dok se poslije novac mijenjao na Kosovu, u Beogradu, Makedoniji i BiH, a „u tim je nezakonitim poslovima najviše pomogla albanska mafija“ (str. 63). Ubrzo su i bosanski Muslimani predvođeni Fadilom Đozom nastojali falsificiranim tolarima kupiti oružje u Sloveniji te, nakon neuspjeha, istim novcem kupiti devize, što im također nije uspjelo. Đozo je poslije ubijen u atentatu, kao i vlasnik Promdei banke Ibrahim Dedić, a oba su atentata ostala nerazriješena. U poglavlju „Pomoć talijanske mafije, građevinara i njemačke posudbe“ autori navode da je devize za kupovinu oružja nabavljala i talijanska

„Zadnji transporti i ‘šuškice’ za Janeza Janšu“ (str. 422–439).

mafija, te da je Aldo Fanelli, pripadnik kriminalne organizacije Mala del Brenta, u suradnji s SDV-om (pretečom VIS-a) vodio „službu posuđivanja“ u kockarnicama u kojima je bila uspostavljena industrija pranja novca (str. 86–87). Uz pomoć albanske i talijanske mafije, slovenski su se kupci oružja oslanjali i na njemačke posudbe. Tako je 20 milijuna maraka, ali i sljedeća njemačka posudba, uplaćeno poduzeću Unimercat za pošiljke oružja, bio zapravo novac koji je minhensko poduzeće ISC trebalo uplatiti poduzeću SCT Obnova za gradnju dvaju trakova autoceste.

U sljedeća četiri poglavlja predstavljeni su akteri upleteni u prodaju oružja. Poglavlje „Preprodavačko čvorište u Beču: ‘Grk’ Dafermos i družina“ govori o Konstantinu Dafermosu, jednom od najpoznatijih europskih trgovaca oružjem, koji je u vrijeme embarga prodavao oružje u Jugoslaviji. Od njegovog poduzeća Scorpion International oružje su kupovali gotovi svi kupci iz biše Jugoslavije, a prodavao je oružje iz Rusije i Kine. Posjedovao je i brojna druga poduzeća, a u jednom je kao blagajnik bio registriran Ivan Atelšek, osnivač koncerna Gorenje. Zaradom od prodaje oružja Dafermos je osnovao nova poduzeća i s vremenom je prešao na posve legalne poslove (str. 129). Poslije je Dafermos bio osumnjičen za nedozvoljenu prodaju oružja, kojoj je povod bila velika pošiljka u zračnoj luci Brnik. Uz njega su osumnjičeni bili i ministri Janez Janša i Igor Bavčar, njihovi savjetnici Franc Kosi i Ludvik Zvonar, te posrednik Nikolaj Oman, čija je uloga u trgovini opisana u poglavlju „Nikolaj Oman: bledski veleposjednik i državni neprijatelj“. Oman je bio osnivač poduzeća Orbal Marketing Services, koje je uz Scorpion bilo najpoznatije u poslovima s oružjem za Balkan, te je bio posrednik između Dafermosa i kupaca oružja u Sloveniji. Posredovao je pri kupnji zaštitnih maski za Ministarstvo obrane te pri kupnji velike količine oružja koje je ostalo u luci Brnik i s čijom su prodajom ministarstva

imala velikih problema, što je bio uzrok njihova sukoba s Omanom. Nakon toga, umjesto Omana posrednik postaje kulturni djelatnik Nikša Župa, predstavljen u poglavlju „Nikša Župa upucani ‘brat po oružju’ i njegove veze“. Župa je oružje prodavao Sloveniji i Hrvatskoj, i to Francu Kosiju, Ludviku Zvonaru i njegovom pomoćniku Danielu Anžiću, te Ivanu Čermaku i Vladimiru Zagorcu (str. 163). Posredovao je i u BiH, a „postoje znakovi da je oružjem i streljivom opskrbljivao obje strane, Abdićeve i Izetbegovićeve Muslimane“ (str. 158), tj. i Armiju BiH i paravojnu organizaciju Zapadne Bosne. Župa je zbog prodaje poginuo, avion u kojem je on bio pogođen je dok se iz Cazina, gdje je Armiji BiH prodano oružje, vraćao u Pulu.

Poglavlje „Ministar obrane, njegov pomoćnik, pomoćnikov pomoćnik i drugi ratni profiteri“ posvećeno je akterima zaduženim za državnu kupovinu oružja u Hrvatskoj, od kojih je prvi ministar obrane Gojko Šušak, koji je kao Tuđmanov najbliži saveznik imao veliku moć i raspolagao novcem namijenjenim za obranu, pa je imao „najveće zasluge za uvoz velikih količina oružja iz istočnoeuropskih država i Argentine“ (str. 177). Njegovi pomoćnici Ivan Čermak i Vladimir Zagorec potpisivali su sve dozvole za prijevoz oružja u Hrvatsku, ili preko njezinog teritorija u BiH, i često su Armiji BiH onemogućavali da dođe do oružja, dok su HV-u i HVO-u BiH omogućavali da dobiju što više oružja, a time i „privatizirali odluke o trgovini oružjem u Hrvatskoj i BiH te tako stvorili uvjete za uzimanje provizije i mita“ (str. 182). Za obranu Hrvatske je 1990-ih na račune u inozemnim bankama isplaćeno 300–500 milijuna dolara, a taj je novac došao iz proračuna, deviznih rezervi, posudbi, prihoda od prodaje društvenih stanova i uplata hrvatskih useljenika (str. 175), čiji je dobar dio poslije završio na privatnim računima pojedinaca.

U sljedećih su pet poglavlja predstavljene zemlje iz kojih je oružje dolazilo do država

bivše Jugoslavije. Poglavlje „Bugarska veza – državno poduzeće Kintex“ posvećeno je jednom od najvećih dobavljača, Bugarskoj, iz koje je oružje dolazilo u luku Kopar te se poslije i bez dozvole prevozilo u Hrvatsku. Oružje je prodavalo poduzeće Kintex, a zbog nemogućnosti dostavljanja protuavionskih raketa Slovenija ga je zamijenila dobavljačima iz drugih istočnoeuropskih zemalja. Bugarska je oružje proizvedeno u Bugarskoj, oružje uvezeno iz drugih zemalja (npr. Poljske, Ukrajine i Pakistana) i zalihe bivše sovjetske armije prodavala u Sloveniji, Hrvatskoj, BiH, Makedoniji i Srbiji (str. 234).

Poglavlje „Poljska linija u rukama vojne tajne službe WSI“ osvrće se na prijevoz oružja iz poljske luke Gdynie i na poslove Jerzyja Dembowskog, potpukovnika vojne obavještajne službe (WSI) i direktora poduzeća Cenrex. Slovenski i hrvatski kupci uplaćivali su novac za oružje na račun Dafermosova poduzeća Scorpion, a ono je plaćalo kupovinu Cenrexu, pa time i službi WSI (str. 252), koja je bila njegov vlasnik i poslije je zbog svog nezakonitog djelovanja raspuštena.

Nakon pošiljki iz Bugarske i Poljske, oružje je u hrvatske i slovenske luke počelo stizati iz Odese i Nikolajeva (str. 268). Poglavlje „Ukrajinska veza – u škipcu mafije iz Odese“ predstavlja Dmitrija Strešinskog, direktora poduzeća Global Technologies International, koji je s „mafijom iz Odese“ sudjelovao u trgovini oružjem na Balkanu. Poduzeće je oružje nabavljalo od državnih tvrtki Progress iz Ukrajine i Beloruexport iz Bjelorusije (str. 274), a Dafermosovo je poduzeće Strešinskom ukupno uplatilo najmanje sedam milijuna dolara (str. 282), dok su još veći iznosi plaćeni „mafiji“, koja je za Hrvatsku poslala osam brodova s oružjem kad je konačno uhvaćena. „Tragovi prodaje oružja Sloveniji, Hrvatskoj i BiH devedesetih godina preko bugarske veze, poljske tajne službe WSI i ‘mafije iz Odese’ vode u Rusiju“ (str. 309), koja je, kako autori

navode u poglavlju „Svi putovi vode u Kremalj“, prodavala oružje iz skladišta sovjetske armije u bivšoj Istočnoj Njemačkoj, koje se trebalo vratiti u Rusiju (str. 294). Za tu su nezakonitu prodaju optuženi ministar obrane Pavel Gračev i njegov zamjenik Matvej P. Burlakov, a prodaja se odvijala i preko Dafemosovog poduzeća Scorpion, koje je bilo zastupnik Rosobronexporta, ruskog državnog poduzeća za trgovinu oružjem kojeg je osnovao Vladimir Putin. U poglavlju „Kopar kao najveća hrvatska luka i 3500 tona oružja iz Rumunjske“ tvrdi se da je u slovensku luku do 1992. najmanje jedanaest brodova dovezlo oružje u tranzitu za Hrvatsku (str. 317), o kojem su odlučivali Janša, Bavčar i direktor VIS-a (Sigurnosno-informativna služba) Miha Brejc, a u bliskim je kontaktima s njima bio i direktor Carinske uprave Franc Košir. Brodovi su službeno dolazili iz Bejruta, no zapravo je njihovo polazište bila rumunjska luka Constanta (str. 332), te je i oružje koje je Hrvatska vojska koristila bilo rumunjske proizvodnje. Iz Constante je u mjesec i pol dovezeno više od 200 kontejnera oružja na tri broda i „tim pošiljkama završili su najintenzivniji transporti oružja preko Slovenije u Hrvatsku“ (str. 334).

Trinaesto i četrnaesto poglavlje govore o neuspješnim slovenskim poslovima kupovine oružja. Poglavlje „Neuspješna otmica u Klagenfurtu: jesu li stvarno za sve krive žene?“ opisuje kako je poduzetnik iz Vrhnke Marjan Čulec kupio oružje od ciparskog poduzeća Jetse. Čulec je 6,16 milijuna austrijskih šilinga, koje mu je Ministarstvo obrane uplatilo na račun, prije potpisivanja ugovora o kupnji prebacio na račun zastupnice Jetsea Stammy Stamopoulou (str. 343), nakon čega je spomenuta nestala. S namjerom da vrati izgubljen novac, Čulec je s četvero suučesnika odlučio oteti direktora Jetsea Angelosa Previsa na dogovorenom sastanku u klagenfurtskoj luci. Otmica nije uspjela, upletene je privela austrijska vlast, a posredstvom slovenskog

Ministarstva obrane dobili su samo 3 mjeseca uvjetne kazne. Druga je neuspješna trgovina oružja opisana u poglavlju „'Brod duhova' Prinz Eugen i duhovi oko njega". Švedski brod *Prinz Eugen* „je prevezio ogromne količine suvremenog oružja američkog i izraelskog porijekla" (str. 371), koje se nudilo za 150 milijuna dolara, a u pregovorima s posrednicima Ivanom Morom i Atifom Kalaćem bio je Zvonar uz Janšino odobrenje. Brod se u Koprnu nije pojavio, a za popravak navodnog kvara broda Zvonar je posudio 250 tisuća maraka od poslovnice Gorenje Vertriebs iz Münchena (str. 385). Posao je propao, a Ministarstvo obrane posuđeni novac nije vratilo Gorenju.

„Susret trgovaca oružjem kod Hornbeama" petnaesto je poglavlje, koje opisuje jednu od posljednjih pošiljaka, onu iz albanske luke Drač, kod koje su se susreli gotovo svi u knjizi spomenuti, važni trgovci oružjem iz Slovenije, Hrvatske i BiH, a u poslu je sudjelovao i tadašnji predsjednik hrvatske vlade Franjo Gregurić, kojeg je Franjo Tuđman, uz Hrvoja Šarinića i Gojka Šuška, ovlastio za nabavu oružja u inozemstvu (str. 419).

„Zadnji transporti i 'šuškice' za Janeza Janšu" posljednje je poglavlje i u njemu se autori osvrću na pošiljku oružja „mafije iz Odese" brodom *Island*: oružje namijenjeno Hrvatskoj prešlo je granicu, dok ono namijenjeno BiH nije. Razlog tome bilo je Janšino uzimanje mita za izdavanje dozvola za tranzit oružja preko slovenskog teritorija, pri čemu je uzimao proviziju od 30% vrijednosti oružja. Dva tjedna nakon te pošiljke, Milan Kučan sazvao je sastanak državnog vrha na kojem je donesena odluka da „Slovenija, odnosno njeni organi, neće dopuštati nikakav transfer oružja preko Slovenije, ni za Hrvatsku ni za BiH", čime je trgovina oružjem dobila svoj epilog (str. 437).

PRIKRIVANJE

Matej Šurc i Blaž Zgaga (2014) *U ime države: Prikrivanje*. Zagreb: Jesenski i Turk, 511 str.

Prikrivanje se sastoji od šesnaest poglavlja⁵, Uvodne riječi (str. 7–15) Miše Nejašmića i Branka Sobana, Uvodnog obraćanja autora (str. 16–19), stručne recenzije (str. 470–478), popisa istaknutih aktera (str. 480–489), te kazala objavljenih dokumenata (str. 490–495) i ostalih dodataka poput kazala imena, poglavlja i popisa skraćenica (str. 496–511).

U poglavlju „Slučaj Brnik: 'Kad trguješ oružjem, ne vodi sa sobom limenu glazbu'" autori rekonstruiraju trgovinu oružjem neposredno prije osamostaljenja Slovenije. Tadašnji savjetnik u Ministarstvu unutarnjih poslova Franc Kosi je po nalogu ministara Janeza Janše i Igora Bavčara, preko Konstantina Daftermosa, za potrebe ministarstava obrane i unutarnjih poslova naručio pištolja i strojnice u vrijednosti od 1,2 milijuna dolara. Međutim,

⁵ „Slučaj Brnik: 'Kad trguješ oružjem, ne vodi sa sobom limenu glazbu'" (str. 25–57), „Šestorica osumnjičenih, a nitko kriv" (str. 58–89), „Kako je policija prodavala oružje i u Grosplju uhvatila svoj rep" (str. 90–116), „Ministarstvo obrane u obrani kršenja zakona i kriminala" (str. 117–138), „Vojno nasilje u Depalaj Vasi: istražitelji trgovine oružjem postaju državni neprijatelji" (str. 139–161), „Vojno nasilje u Depalaj Vasi i zloupotreba tužiteljstva u političke svrhe" (str. 162–179), „Tko prizna, pola mu se prašta, tko ne, prašta mu se sve" (str. 180–223), „Nabavke automobila – da borci za Sloveniju ne bi pješačili" (str. 224–245), „Pranje novca preko sestriinskog poduzeća u Velikoj Britaniji" (str. 246–271), „'Otkriće' u mariborskoj zračnoj luci za prikrivanje trgovine oružjem" (str. 272–305), „Slovenija protiv Bosne i Hercegovine: Kako zloupotrijebiti savezništvo i povjerenje" (str. 306–331), „Jednadžba Rudolfa Mogeja s mnogim nepoznanicama" (str. 332–365), „Prikrivanje i zavaravanje u sjeni parlamentarne istrage" (str. 366–385), „Slomiti kičmu na ovaj ili onaj način" (str. 386–415), „Povratak trgovaca oružjem na vlast" (str. 416–435) i „Afera Patria: obećano mito za 'šefa' i SDS" (str. 435–469).

uz ugovorenu narudžbu, u koparsku je luku 18. siječnja 1992. uplovilo dodatnih 13.000 automatskih pušaka AK-47, 10.000 pištolja Makarov i 14 minobacača kalibra 120 mm uz odgovarajuću municiju. Pošiljka vrijedna nešto manje od 9 milijuna dolara bila je namijenjena preprodaji Hrvatskoj i BiH. Oružje koje nitko nije htio, a nitko nije mogao ni platiti, dano je na žurni zadatak preprodaje Francu Kosiju, jer je Dafermos, putem posrednika Nikolaja Omana, obustavio dostavu protuzračnih i protuoklopnih raketa koje je Ministarstvo obrane već naručilo i platilo. Kosi je naposljetku oružje uspio preprodati u Hrvatsku i BiH, no ne bez povećih tenzija između Janše i Bavčara, koji su, optužujući se međusobno, ostavili dovoljno zapisa o prenošenju i preprodaji oružja izvan slovenskih granica. Međutim, usprkos silnim dokazima, s obzirom na kalibar involviranih osoba, slučaj je 2000. godine okončan bez presuda.

Afera se nastavlja u poglavlju „Šestorica osumnjičenih, a nitko kriv“. Podignute su kaznene prijave protiv Konstantina Dafermosa i Nikolaja Omana za protupravnu prodaju, protiv Franca Kosija za protupravno stjecanje i prodaju, a protiv Igora Bavčara, Janeza Janše i Ludvika Zvonara za protupravnu prodaju oružja i streljiva kupcima s područja BiH i Hrvatske. Poglavlje zorno prikazuje moć političkog vrha, počevši od ukidanja i nedemokratskih izmjena zakona o prometu oružjem, ignoriranja i izbjegavanja sudskih poziva i obavijesnih razgovora pa sve do latentne moći zahvaljujući kojoj se tužbe protiv Janše i Bavčara najbrže odbacuju, dok se one protiv Kosija razvlače godinama kako bi završile bez presude.

Poglavlje „Kako je policija prodavala oružje i u Grosplju uhvatila svoj rep“ prati nastavak preprodaje oružja u koju su bili uključeni slovenski politički i obavještajni vrh i njihovi pomoćnici u Hrvatskom vijeću obrane i Armiji BiH. Franc Kosi je i dalje jedan od glavnih likova, a autori pišu o upletenosti mnoštva dr-

žavnih službenika koji su manje ili više svjesno sudjelovali u preprodaji oružja i vojne opreme, nerijetko vrlo niske kvalitete.

U poglavlju „Ministarstvo obrane u obrani kršenja zakona i kriminala“ opisuju se načini na koje se oružje prodavalo, a prljavi novac trošio čak i nakon dolaska nove vlasti. Razmjena oružja s Hrvatskom mimo zakona i regulativa samo je jedan od primjera ilegalne trgovine, dok se rastrošnost prikazuje na primjeru izgradnje kompleksa za vojnu obuku i ceste za lakšu trgovinu oružjem, vrijedne 2 milijuna njemačkih maraka, sve uz pomoć specijalne brigade Moris.

U poglavlju „Od Prepreke do Depale Vasi: istražitelji trgovine oružjem postaju državni neprijatelji“ opisuje se početak operativne akcije Prepreka, kojom su slovenski kriminalisti, povodom odluke državnog vodstva da se od siječnja 1993. zabranjuju svi oblici trgovanja oružjem, htjeli okončati ratno profiterstvo. Budući da su u trgovinu bila umiješana i ministarstva, zadatak kriminalista otežavao se na svakom koraku sve do sastanka glavnog kriminalističkog inspektora Jože Perka s informantima Taksistom i Milanom „Somom“ Smolnikarom u hotelu Slon. Informacije s tajnog sastanka kretale su se od neovlaštenih nabavki automobila, i „uobičajenog“ pranja novca od preprodaje oružja, pa sve do postavljanja eksploziva pod automobile i zastrašivanja umirovljenih generala od strane specijalne brigade Moris. Iako je nakon sastanka podneseno više kaznenih prijava, gonjenje je obustavljeno nakon što Ministarstvo obrane „nije dozvolilo da informacije o nepravilnostima dođu u javnost“ (str. 153). Osim toga, Janez Janša, i dalje ministar obrane, političkim potezima pretvarao je specijalnu jedinicu Moris u špijunsku ćeliju koja će služiti njegovim političkim interesima. Animiziteti između policije i Ministarstva obrane sve su više rasli, a kulminirali su nakon što su pripadnici Morisa, bez obavještavanja policajaca, kontrolora leta

i Generalštaba, izvršili vojnu vježbu zračnog desanta na zgradu Ministarstva. „To je bila vježba za državni udar“ (str. 159).

Poglavlje „Vojno nasilje u Depalov Vasi i zloupotreba tužiteljstva u političke svrhe“ opisuje trenutak u kojem su Ministarstvo, specijalna jedinica Moris i VOMO⁶ saznali za Milana Smolnikara, doušnika slovenskih kriminalista, kojeg su 20. ožujka 1994. u Depalov Vasi zadržali, pretukli i uhitili pripadnici brigade Moris. Iako je takvo brutalno hapšenje izazvalo burne reakcije slovenske javnosti, ljubljansko je tužiteljstvo, pod vodstvom Tomaža Miklavčiča i njegove zamjenice Barbare Brezigar, dvije godine uspješno odgađalo proces, nakon čega je tužiteljica Brezigar jednostavno oslobodila počinitelje. Usprkos tome što je 1998., na zahtjev tadašnjeg državnog tužitelja Antona Drobniča, vrhovni državni tužitelj Franc Mazi dovodio u pitanje odluku Barbare Brezigar, nakon godina Smolnikarovih privatnih tužbi i mnogih žalbi Morisovca slučaj je otišao u zastaru. Na taj su način i protupravno lišavanje slobode i zloupotreba tužiteljske funkcije prošli nekažnjeno.

Sklop 7., 8. i 9. poglavlja istražuje gotovinu koja je „nestala“ u trgovini oružjem. Jedna od većih internih istraga Ministarstva obrane opisana je u 7. poglavlju. Potaknuti nepodudarnošću cijena i količine prodanog oružja iz izvještaja kojeg je Janša, nakon smjene s mjesta ministra obrane, predao Vladi, kriminalisti VOMO-a 1994. pokreću internu istragu Trgovina, čiji je cilj bio istražiti sumnje na nezakonite radnje, između kojih i stjecanje osobne koristi i nezakonitih novčanih transakcija u sklopu trgovine oružjem. Janša je bio jedan od glavnih recipijenata gotovine, a s preprodajom oružja povezivalo se mnoge osobe. Milan Zorko u svojem izvješću Ministarstvu obrane navodi da se prodaja odvijala na više načina: „Uz znanje

Predsjedništva Republike Slovenije i ministra obrane, samo uz znanje ministra, ili samo uz angažman direktora Voma – i paralelno s time angažiranjem određenih osoba“ (str. 198). U istrazi koja je trajala više od godinu dana ispitano je 42 zaposlenih u Ministarstvu obrane, od kojih je 21 osoba osumnjičena za ukupno 25 kaznenih djela u novčanoj šteti koja je iznosila više od 40 milijuna njemačkih maraka. Međutim, „tužiteljstvo je sve te prijave jednu za drugom odbacilo“ (str. 222).

U 8. poglavlju opisuje se kako se novcem prikupljenim humanitarnim donacijama i preprodajom oružja kupovao vozni park za državni vrh: „Kad je, naime, Lovšin⁷ sebi kupio prestižni Audi, poželio ga je i ministar. No, kako istoga više nije bilo na tržištu, nabavio mu je noviji model... a to je u Lovšinu ponovo probudilo zavist, te je namjerno ošteti stariji automobil, da bi ga potom išao zamijeniti... za bolji nego što ga je imao Janša“ (str. 239). Kako bi se osiguralo da borci za Sloveniju ne pješače, potrošilo se više desetaka milijuna njemačkih maraka, međutim, istražitelji nisu pronašli dovoljno dokaza za osnovanu sumnju pa, opet, nitko nije bio osuđen.

Konačno, 9. poglavlje posvećeno je nabavci špijunske opreme preko poduzeća koje je Andrej Lovšin u Velikoj Britaniji otvorio uz pomoć polusestre i njezinog supruga Britanca. Budući da je na snazi bio embargo na izvoz oružja i vojne opreme u zemlje bivše Jugoslavije, logistika je zahtijevala poveću dozu kreativnosti, čega Lovšinu svakako nije nedostajalo. Uz poduzeće u Velikoj Britaniji osnovao je i poduzeće u Ujedinjenim Arapskim Emiratima, koji nisu bili potpisnici embarga. Dok se raznim uplatama oprala veća količina novca, a vojna oprema stizala iz Londona u obliku „darova“, slovenski kriminalisti više su puta neuspješno tražili pomoć Interpola. Izostanak inozemne suradnje ovo poglavlje

⁶ Varnostni organ Ministrstva za obrambo Republike Slovenije (Sigurnosni organ Ministrstva obrane Sigurnosni organ Ministrstva obrane)

⁷ Direktor VOMO-a od srpnja 1990. do prosinca 1993.

okončava još jednom pobjedom trgovaca oružjem.

Prljave političke igre nauštrb bosanskih Muslimana, u kojima je Janša, u pokušaju destabiliziranja odnosa šefa civilne tajne služne u Mariboru Silva Komara i predsjednika Milana Kučana, inscenirao „otkriće“ oružja u mariborskoj zračnoj luci, opisuju se u 10. i 11. poglavlju. Otkriveno i zaplijenjeno oružje bilo je namijenjeno Vladi BiH, koja je zadužila Hasana Čengića za logistiku prijevoza oružja iz islamskih zemalja preko Maribora do BiH. Međutim, Čengića Ministarstvo obrane nije prikazalo kao logističara Izetbegovićeve vlade, nego kao krijumčara oružjem, nakratko ga je smjestilo u pritvor, a poslije je za njim raspisana i međunarodna tjeratica. Nakon što se „nesporazum“ razriješio, Čengić je svjedočio pred komisijom Državnog zbora Slovenije kojoj je pojasnio koliko je Sloveniju i novčano i reputacijski koštala mariborska afera. Budući da je u komisiji bila i nekolicina osoba koje su praktički same sebe istraživale, predsjednik iste, Zoran Madon, zaključio je kako bi „za državu bilo štetno ukoliko bismo nastavili istrage u vezi trgovine oružjem jer bi u tom slučaju Slovenija u očima svjetske javnosti bila obilježena kao korumpirana država ogrezla u poslove oko oružja“ (str. 304). Čengićevo svjedočenje i sudski proces koji se vodio protiv devetoro osumnjičenih za mariborsku aferu uz Janeza Janšu opisani su u 11. poglavlju. Na suđenju se jasno vidjela Janšina želja da osumnjičene prikaže kao trgovce oružjem, a ne kao ovlaštene vojne logističare BiH. Želja mu se u konačnici nije ostvarila pa se u siječnju 1994. našao na okrivljeničkoj klupi zbog kršenja embarga Ujedinjenih naroda i preprodaje oružja Čengiću. Zahvaljujući šefu tužiteljstva u Ljubljani Tomažu Miklavčiču, koji je kazneni postupak izmijenio u kaznenu prijavu, te istu odbacio samo mjesec dana poslije, postupak protiv Janše je bio obustavljen.

Rad istražnih komisija osnovanih s ciljem

osvjetljavanja kriminalnih radnji vezanih uz trgovinu oružjem opisuje se u 12., 13. i 14. poglavlju. „Istražna komisija Državnog zbora Republike Slovenije o umiješanosti i odgovornosti nositelja javnih funkcija u vezi otkrića oružja u mariborskoj zračnoj luci te opreme i oružja u skladištu Zgornja Ložnica“ prvi se put sastala 1999. pod vodstvom Rudolfa Mogeja. Jedan od glavnih zaključaka komisije bio je da je oružje u mariborskoj zračnoj luci bilo u vlasništvu Armije BiH, te da u tom slučaju nije bilo riječi o trgovini oružjem, kao i zaključak da „nitko od nositelja javnih funkcija u Sloveniji nije sudjelovao u protuzakonitoj trgovini“ (str. 337). Iako je na izvještaj podneseno nekoliko žalbi, koje se uglavnom odnose na nevjerovatnu brzinu donošenja zaključaka, isti je prihvaćen u izvornom obliku, a priča o mariborskom oružju je na taj način doživjela epilog. Drugi dio naziva istražne komisije, vezan uz skladište Zgornja Ložnica, donosi puno neugodniju priču. Parlamentarni su istražitelji iz razgovora sa svjedocima saznali za trgovinu oružjem s Hrvatskom i BiH u vrijednosti koja se procjenjuje na 100–140 milijuna njemačkih maraka, za koju je bio odgovoran Andrej Lovšin, ali i za trampu oružja za naftu, koja se vršila s Hrvatskom, ili pak oružja za helikoptere u slučaju BiH. Krunski svjedok bio je slovenski vojni obavještajac Anton Peinkihier, čiji su iskazi još jednom doveli ministra obrane, direktora VOMO-a i njegovog referenta, te zapovjednika specijalne brigade Moris u vrlo neugodan položaj.

Istraga se uz prijetnje smrću Mogeju i nestajanje povjerljivih dokumenata nastavlja u 13. poglavlju. Osim opisa sve lošijih odnosa predsjednika komisije i premijera Janeza Drnovškega, autori navode i važan dokument kojeg iznosi Damjan Režek, zaposlenik Ureda za sprječavanje pranja novca i član komisije koja je 1994. provela unutarnju istragu o trgovini oružjem. Riječ je o dokumentu u kojem se podaci o predanom oružju iz izvještaja Janeza

Janše uspoređuju s podacima iz izvještaja II. uprave Ministarstva obrane, a u kojem se, uz najkonzervativnije kriterije, zaključuje da je ministar utajio barem 10,7 milijuna maraka.

Epilog istrage nalazimo u 14. poglavlju, u kojem Marinko Gašpić-Kljaković, opunomoćenik Republike Hrvatske za nabavu oružja i vojne opreme u inozemstvu, daje iskaz o trgovini oružja s Lovšinom. Nakon što je prvi put nabavio oružje za obranu Splita, po cijeni koja je bila do 7 puta viša od uobičajene, daljnji pokušaji trgovine s Lovšinom propadali su zbog astronomskog porasta cijene. Takve su ponude i dokazi o gotovinskim poslovima dokumentirani i konačno dospjeli u ruke parlamentarne istražne komisije, što Lovšina nije sprječavalo da odrješito pere ruke od navodno lažnih dokumenata. Istražna komisija u konačnici nailazi na dodatnog neprijatelja – vrijeme. Budući da je mandat vlade koja je komisiju osnovala bio pri kraju, bilo je samo pitanje vremena kada će nova vlada, u kojoj je Janša opet trebao biti ministar obrane, raspustiti komisiju. Godine 2000. Moge je u izvještaju istražne komisije napisao kako je „prikupljeno dovoljno materijala s kojim bi mogli suočiti svjedoke, ali je nova vlada onemogućila nastavak rada“ (str. 405), istaknuo je da su razlike u raznim evidencijama o predanom oružju i primljenim sredstvima prevelike, da su računi otvoreni u inozemstvu posebno problematični, te da ih u radu kočje svi organi koji su bili pod istragom. U konačnici je taj izvještaj ostao samo slovo na papiru, parlamentarni zastupnici nikada nisu ni vodili raspravu o cijeloj istrazi, a i da jesu, nitko ne bi kazneno odgovarao jer su sva djela bila blizu zastare ili je već nastupila zastara.

Posljednja poglavlja opisuju povratak na vlast Janeza Janše, ovaj put kao premijera, koji je zahvaljujući političkoj moći bez straha od istraga nastavio s malverzacijama vezanim uz nabavku vojne opreme. Poglavlje „Povratak trgovca oružjem na vlast“ posvećeno je gospodarskim aktivnostima Igora Bavčara nakon što

je napustio političku scenu i Janezu Janši, koji se u novoj vladi okružio ljudima od povjerenja, a Barbaru Brezigar imenovao glavnom tužiteljicom, taj potez je uvelike otežao istraživanje mita u međunarodnoj aferi Patria.

Slučaj Patria opisan je u zadnjem poglavlju, „Afera Patria: obećano mito za ‘šefa’ i SDS“. U primanje mita za kupovinu tehnički neprijemljenih, a u nekoliko slučajeva i neispravnih vozila finske tvrtke Patria bili su uključeni, između ostalih, Hans Wolfgang Riedl, Walter Wolf, Jože Zagožen, Anton Krkovič, Janez Janša i predstavnik poduzeća Reijo Niittynen. Upravo se Niittynen pokazao kao krunski svjedok istrage finških kriminalista, u kojoj je priznao da je dio mita u vrijednosti većoj od 12,1 milijuna eura bio namijenjen za „financijsku potporu“ stranci SDS, potporu koja je trebala osigurati podršku slovenske vlade u projektu nabave vojne opreme. Kako autori navode, „potkupljivanje se vjerojatno nikada ne bi otkrilo da se u dobro smišljeni plan nije umiješala pohlepa“ (str. 449). Naime, zbog nadolazećih su izbora trgovci oružjem tražili 30% predujma mita, kao i udio od zarade poduzeća Rotis, Patrijinog zastupnika u Sloveniji. Dok su istrage u raznim zemljama konačno rezultirale optužbama i presudama trgovcima oružjem, autori napominju da se slučaj Patria, iako zaključen u Sloveniji, nastavlja u Hrvatskoj, naglašavajući kako se čini „da će istraga u Hrvatskoj biti još zahtjevnija od istrage u Sloveniji jer su u potkupljivanje umiješani i generali i heroji domovinskog rata“, a „prema navođenjima finških izvora, neki tragovi vode čak do rimokatoličke crkve u Hrvatskoj – i Vatikanu“ (str. 467).

U zaključku treba pohvaliti razinu istraživačkog novinarstva i posvećenost autora. Trilogija je upotpunjena brojnim fotografijama koje prikazuju događaje vezane uz rat na prostoru bivše Jugoslavije i trgovinu oružjem, kao i brojne aktere direktno ili indirektno uključene u tadašnju politiku, te one više ili manje

upletene u prodaju, preprodaju i prikrivanje nezakonite trgovine oružjem. Osim toga, u djelu su objavljeni brojni dokumenti pomoću kojih su autori došli do zaključka o rasprostranjenosti trgovine, količini prodanog oružja te, konačno, osobama upletenim u nezakonite radnje, a zemljopisne karte čitatelju pomažu

da lakše locira skladišta JNA, mjesta obuke i, najvažnije, putove oružja i novca iz Slovenije prema Hrvatskoj i BiH, kao i one iz europskih država u Sloveniju. Konačno, potrebno je reći da su, usprkos mnoštvu aktera i obrađenih slučajeva (i gotovo 1500 stranica), knjige vrlo čitke zbog nenametljivog stila i političke, kriminalističke i, posebice, kriminalne akcije.

Ivana Čavar i Luka Bulian